

Maurice
D'HAESE
**De Heilige
Gram
schap**
HOUTEKIET
ROMAN

Houtekiet
Antwerpen / Amsterdam

... en een geesel van touwkens gemaakt
hebbende, dreef Hij ze allen uit, zeggende
tot hen: Gij hebt mijn huis tot een kuil der
moordenaren gemaakt.

Uit een oud boek

De doodkisten

1

Er stak een vochtige wind op, die de takken van de canada-bomen even deed zwiepen. Een vrachtwagen kreunde op de helling van de asfaltbaan, altijd luider en pijnlijker, adembeklemmend. Het geluid stakte en hernam dan rustiger na een paar seconden, hij reed op een lagere versnelling. Peter hoorde het knarsen van de tandwielen in de bak. Hij schakelt niet goed over, dacht hij. Hij keek even naar de nachthemel, de sterren waren niet zichtbaar, maar ergens in 't oosten was een bleke vlek waar de maan achter zat. Hij keek weer voor zich, trok zijn hand uit zijn zak en liep het smerig gebouwtje binnen waar de draaibank stond.

Zijn voet gleed weg op een rollend voorwerp. Hij vloekte en ontstak zijn zaklantaarn. Hij raapte het stukje buis op en legde het op de draaibank. Dat was weer iets voor Jozef! Hij is zo ontmoedigend slordig. Hij denkt aan zijn schrik, aan niets anders, daarom vergeet hij alles. Hij heeft het hem al zo dikwijls moeten zeggen: Jozef, laat niet alles overal slingeren. De buizen lagen als slangen tegen de muur met gele, glinsterende ringen aan de uiteinden, waar stukken waren afgezaagd. Van die buizen maakt Jozef allerlei, hij maakt nu ook tuinstoelen. Een paar zijn al klaar, één staat nog mank tegen de muur, al een hele tijd. Daaraan begint hij te lassen, als er een vreemde stem aan de voordeur is. Jozef is bang, hij zal op een dag de boel naar de duivel helpen, hij kan zich niet goed houden. Eigenlijk waren ze misschien allemaal bang, allemaal, hijzelf en Bernard en Hugo en Lucas, behalve Benni misschien, maar Jozef dacht aan niet anders, de hele tijd. Hij was nog te jong, hij was eigenlijk nog veel te jong. De acetyleenketel knarste in de hoek en een paar luchtballen stegen met klokkend geluid naar de oppervlakte van het water. Hij draaide de kraan dicht,

het klotsen hield op, er was een slepende stap op de weg, die zich langzaam verwijderde en het ruisen van de bomen werd flauw hoorbaar. Hij draaide het schijfje van de zuurstoffles om en opende de toevoer. De opening van de lasbout begon te rochelen. Alles was in orde. Hij luisterde naar het aanhoudend sterker wordend geluid. Gelijk altijd vervulde hem weer een stille vreugde, toen hij de scherpe geur waarnam. Er was niets om te lassen, helemaal niets, om de duivel. Het was zo reeds een hele tijd. Hij kon wel aan de schijfjes draaien, nu en dan, maar er was helemaal niets. Hij sloot de kraan, het moest straks tijd zijn voor de boodschappen. Hij luisterde. Het was stil buiten, er was niets anders dan de verre, vertrouwde geluiden. Ergens een hond die blafte en heel ver in het station van de stad een locomotief die floot. Hij begon eraan te denken hoe goed hij hier alle geluiden kon herkennen, een wagen op de asfaltweg, die knallend de helling opreed, een stap die de aardeweg insloeg en schurend over de steentjes langzaam voorbij de zijgevel naar de velden in de laagte liep, het stotteren van een motorfiets en soms het zingen van de vliegtuigen, dat overal was en nergens, de hele lucht vol zilveren, zangerig geluid. Het moest straks tijd zijn voor de boodschappen. De canadabomen ruisten weer en ergens denderde een trein. Hij floot een paar keren angstig en moe en rolde dan over de brug naar de stad toe.

Het moest straks tijd zijn. Het glas van de lantaarn was warm en glad en bol. De acetyleenketel knarste weer. De lichtstraal wierp gekke schaduwen tussen de oude fietsbanden en de roestige, versleten tandwielen. Hij liet een beetje water uit de ketel en het knarsen hield op. Nu moest het bijna tijd zijn.

Hij keek op zijn slecht horloge. Ongeveer negen uur. Hij doofde het licht uit. Het smerige raam maakte een bleke, grijze vlek in de muur en de spinnenwebben vormden kleine hangmatten, die doorbogen van het stof. Hij opende zacht de deur en luisterde. Heel bovenaan de helling liep iemand op klompen. Ze maakten een gek, klepperend geluid in de ruisende stilte.

Er was niets anders. Altijd weer die wondere avonden in de winter en in de lente, vooral in de lente, als hij aan de achterdeur kwam staan luisteren voor hij naar het werkhuis ging. Het verre, blinde, zachte duister overal over de spoorbaan en naar het dorp toe, achter de huizen, de verre, dikke, zachte duisternis die naar jou staat te kijken zonder ogen, waarin misschien de duivel weet wie op de asfaltweg naar het smerige raam stond te loeren. Hij dacht weer aan Jozef, die altijd weer, de hele dag, achter de gevel ging staan kijken. Het moest nu zeker tijd zijn. Jozef was nog niet thuis van bij Hugo. Hij haalde tussen de roestige buizen tegen de muur het oude radiotoestel vandaan, stopte de stekker in het contact en draaide de knop om. De luidspreker begon zacht te zoemen en te kraken. Dat horloge loopt vreselijk voor. Het is één van degene, die de Zwitsers per duizend kilogram naar god weet welke wildernis sturen. Jozef is ook nog niet thuis. Hij heeft altijd angst. Hij heeft altijd zo'n razende, stomme angst. Heel diep in zijn hondenogen staat die angst, heel diep waar niemand kijkt. Alleen moeder en Peter zelf misschien. Moeder weet het ook. Moeder weet altijd alles.

De luidspreker tikte de tekens. Hij draaide de knop heel even verder naar rechts. Moeder ziet alles anders dan zichzelf allemaal. Ze weet alles omdat ze alles voelt. De luidspreker brabbelde ontzettend. Tussen hem en moeder is dat geheim van de uitzinnige angst van Jozef. Hij zou nu moeten luisteren of er geen boodschap is in plaats van voortdurend aan allerlei zaken te zitten denken. Als die vervloekte luidspreker niet zo de hele tijd door brabbelde en raasde. Hij hield zijn hoofd heel dicht bij het toestel. Er was nog niets. In het zwakke licht van de controlelamp zag hij zijn hand aan de knop met de blauwe, kronkelige aders die onmerkbaar in zijn vingers verloren liepen. Het was vreemd dat zijn bloed door die blauwe koordjes stroomde, zijn bloed van hem dat een ogenblik tevoren door zijn hersens vloeiende. Zijn hersens, dat was weer iets zo vreemds. Hoe die ook weeral in elkaar zaten. Je ging wat aan de luidspreker zitten, je draaide de knop om en er kwam mis-

schien een boodschap. Je nam die op in je hersens, je kon ze onthouden en dan bracht je die ten uitvoer. Het hield allemaal aan mekaar, het klopte, alles had een reden, een doel, elke beweging van zijn handen, zijn schijnbaar doelloos slenteren zo 's avonds de kiezelweg af, door de beemden en dwars door het veld tot aan het bos. Het ging allemaal door zijn hersens. Ze kenden het doel, ze wisten waarom het moest gedaan worden, wat er van kon afhangen wanneer het niet gebeurde. Er waren de kameraden. Zijn hand aan de knop trilde licht. Het begon de laatste tijd soms wel eens te trillen zo. Dan, heel onverwachts kwam de boodschap. Voor Peter aan het kanaal. Voor Peter aan het kanaal. Tienduizend mensen moeten leven. Voor Anton in de hei. De zee is diep. Dan volgden de berichten van elke dag. Hij draaide de knop om en trok de stekker uit het contact. Tienduizend. In orde, dacht hij. In de kelder stonden de kisten, zeventien van duizend. De acetyleengeur hing in het vertrek als de adem van een maaglijder. Tien kisten. In orde. Zou Jozef nu al thuis zijn. Nee, hij moest hem gehoord hebben. Morgennacht moeten tien kisten weggebracht worden, tienduizend patronen voor tienduizend mensen. Hij ging even in de deuropening staan. Jozef kwam nog maar niet. Hij voelde de vochtige wind over zijn handen strijken. Heel even kwam het hem voor of hij hier vroeger op dezelfde plaats op Jozef gewacht had, hij wist niet meer wanneer het gebeurd was, hij wist eigenlijk niet meer of hij toen nog kind was of reeds groter, maar alles was op dezelfde manier gebeurd. Een onverwachte, belangrijke tijding en de vochtige duisternis en de onrustige stilte, de verre, vage, vreemde onrust overal, in alle dingen. Of de ziel van alle dingen plotseling angst had gekregen voor een onbekende verschrikking, voor een plotse-ling, geweldig licht misschien in de nacht, een witte vlek aan de horizon, die zich bliksemsnel uitbreidde over de hele hemel met een verblindende klaarte, en dan de lucht, die langzaam schroeiend heet wordt en het huis dat overal begint te roken en vuur vat en instort en nergens een beetje koelte, nergens

nog water. Al het water dat stoom wordt en dan je kleren, die beginnen te branden en dan de pijn, de onuitstaanbare pijn die je krankzinnig maakt voor je sterft. En alles blijft nog stil, er is geen gerucht behalve het zwakke suizen van de schroeiende wind in de zwarte, verkoolde canadabomen.

Of iets anders misschien, een ver grommend geluid als van trommen, dat snel nadert, dat plotseling te hevig wordt om het uit te staan, dat je hele hoofd doorzindert als het slaan van een heiblok. En dan heel in de verte de lange lijn van de dijk die breekt, die uit elkaar springt, huizen en bomen hoog in de lucht slingerend en die nadert, onmeedogend, steeds dichter, nu de spoorbaan en nu de asfaltweg en er is geen ontkomen, nergens. Het moordend geluid maakt je gek, het maakt je razend gek, en dan de dood, altijd de dood.

Hij wist dat hij nu naar de kelder moest gaan, waar de kisten stonden. Het scheen hem of hij vroeger, die avond, ook naar de kelder was gegaan, hij wist niet meer waarom, maar hij was er geweest. Of was hij het niet geweest? Had iemand anders het gedaan? Was hij toen iemand anders geweest misschien, iemand met een ander lichaam? Het was zo heel vreemd. Alles was eigenlijk zo ontzettend vreemd. Eerst was daar je bloed en je hersens en de hele verdoemde rommel van je geboorte en zo, en je eigen sekse en soms een beetje verlangen naar een vrouw, een beetje ellende wanneer ze er niet meer was en die je altijd zelf en alleen moest dragen. Dan was daar ook moeder en vader en Jozef. En als je dan ooit eens iemand anders geweest was, hoe zat het dan in elkaar met al die zaken. Hij moest nog naar de kelder gaan ook.

Hij liep de steile, ziltige trap af. Tegen de muur stonden ze naast mekaar, als doodkistjes. Als doodkistjes voor kinderen stonden ze daar op een rij tegen de grauwe muur. Zeventien. Hij sloeg nog een paar nagels in de deksels en begon de rol ijzerdraad af te wikkelen. Twee stukken rond elke kist, goed in elkaar draaien, vier krammen om het schuiven te beletten. Zijn handen begonnen wat te beven. Hij dacht: de kisten goed

sluiten. Het was zonderling hoe zijn handen telkens begonnen te beven, bij de minste inspanning. Hij kon het niet helpen, het was telkens zo wanneer hij de planken in de kelder droeg en de kisten in elkaar timmerde. Hij at te weinig, de laatste tijd. Allemaal aten ze te weinig, misschien was het dat.

Iemand morrelde boven aan de deur, een sleutel gleed zoekend in het slot, het metalen tikken drong als een bekend geluid in zijn hoofd. De kisten waren bijna in orde. Hij liep traag de trap op. In de deuropening stond Jozef, zijn benen wijd uit elkaar.

‘Tienduizend voor morgennacht,’ zei Peter. ‘We zullen ze samen wegbrengen. Waar bleef je zolang, bij Hugo?’

‘Ja. Zijn ze al naar bed?’

‘Ja.’

Hij ging de trap af en begon weer aan de kisten te prutsen. Vader is de laatste tijd helemaal niet goed. Hij wordt zo oud. Hij lacht nog wel eens, nu en dan, en wil nog grappig zijn als er iemand komt, maar zijn ogen zijn er niet bij en hij verliest voortdurend tanden. Gisteren heeft hij zijn rechterhoektand verloren. Jozef kwam beneden en ging op een kist zitten.

‘Wat heeft Hugo gezegd?’

‘Niet veel belangrijks.’

‘Nee?’

‘Nee, maar hij zegt dat hij zijn zaken kent en jij de jouwe. Dat het zo voldoende is. Wij hebben een opdracht, zegt hij, en daarmee is het uit. We helpen elkaar wanneer het nodig is, maar we hoeven niet alles te weten, dat zegt hij.’

‘Misschien heeft hij wel gelijk,’ antwoordde Peter. ‘Wanneer we hem nodig hebben is hij er toch altijd.’

‘Hij zei nog dat het niet genoeg was van allerhande dingen te hebben om op één of andere stumperd af te schieten.’

‘Zei hij dat?’

‘Ja.’

Hij keek naar de punten van zijn schoenen. Jozef liep de trap op en schudde het hoofd. Wat bedoelde Hugo eigenlijk

met die stumperds. Waren de anderen dan stumperds, godverdomme. Zo was Hugo. Hij was bijna als eerste in de beweging gekomen, nog vóór hem zelf en je kon op hem rekenen, maar hij was zo anders dan zij allemaal. Altijd was hij zo helemaal anders geweest dan zichzelf. Hij keek even rond in de kelder. De kisten waren in orde, het was goed, ze waren zeker in orde. Deze tien. Goed. Hij liep de trap op, de spoorbus van elf uur ratelde voorbij met een zenuwachtig klikken op de richels. Het geluid stierf weg in de nacht en de canadabomen ruisten weer eentonig en rustig. Jozef was al naar bed. Er waren nog een paar gloeiende kolen in de kachel, hij raketelde ze op en schoof de koffieketel naar voor. Hij sneed een homp brood af en opende alle papieren pakjes in de schapraai, maar er was niets anders dan een oud stuk worst. Het vel was wit uitgeslagen maar het smaakte niet zo heel slecht. De koffie warmde niet meer op de kachel. Na een paar minuten doofden de kooltjes helemaal uit. De wind rammelde ergens achter in het huis aan een losse ruit. Het was niets. Het was waarschijnlijk wel de wind.

In de kelder stonden ze daar als doodkistjes tegen de muur, zo met hun nummer in zwarte teerverf op het deksel. Deze voormiddag zijn er weer een paar soldaten op hun blaffende motorfietsen over de asfaltweg gereden en ze hebben weer zo op hun duivelse manier naar het huis gekeken en dan naar mekaar. Hij dronk de koude koffie op. Het was nutteloos dat hij daar in de keuken bleef zitten. De spoorbus. Het zou niet moeilijk zijn eens op een avond met Bernard naar de spoorbaan te lopen en een stuk uit de richel te zagen, maar het dient tot niets. Laat ons zeggen, tien doden, misschien één enkele soldaat en het verkeer voor een paar uren onderbroken. Dan zouden ze komen op hun verdoemde motorfietsen en de huizen afzoeken. Twintig, dertig gijzelaars. Hij zou nu moeten gaan slapen, het was nutteloos daar zo te blijven zitten. Morgennacht zouden ze er weer niet aan kunnen denken te slapen, als de kisten moesten weggebracht worden, dat was zeker.

Hij liep naar de deur, maakte ze voorzichtig open en luisterde een ogenblik naar de nacht. Er was niets anders dan het ruisen van de canadabomen overal en de ruit, die nu en dan even rammelde. Het was goed, er was nog niets. Hij schoof de grendel voor de deur, draaide het licht uit en liep de trap op. Hij moest nu maar eens nergens meer aan denken en slapen.

Buiten was de goede, oude nacht van altijd met zijn mist en zijn kleine dieren, met het klein, geruisloos leven van de nachtvlinders en de kevers voor wie de nachturen misschien hun hele leven waren. Hij moest nu maar slapen. De nacht zou straks heel langzaam beginnen te sterven en te ontbinden. Heel langzaam schoof hij verder en verder naar het westen, gestadig, moe en oud als alle nachten sedert altijd, zoals alle oorlogsnachten van Europa en de Stille Oceaan naar het westen schuiven over het zwarte water van de zee en de vuile, kreunende landen, de splinternieuwe vliegvelden en de uitgebrande steden. De nacht schoof over de aarde en begon te ontbinden en te sterven. De morgen van rode, zieke onrust dreef hem gestadig verder en sloop in alle huizen binnen met zijn rode, zieke ogen en wekte de mensen en de soldaten. Ze dachten aan de nieuwe dag van oorlog en honger en onrust. De nieuwe dag van bittere razernij en verbeterd vechten voor hun miserabel behoud. De nieuwe dag.

Hij opende de achterdeur en liep naast het smerig werkhuis naar de aardeweg toe. Er was geen beweging op de asfaltbaan. De zon stond tussen lange, dunne, rode strepen in het oosten en de wagensporen in de kiezelweg glommen nattig in het rode licht. Onder het gegolfde dak van de zagerij begon de diesel te knallen, dof en onregelmatig. Geleidelijk verhoogde de toon, de knallen volgden elkaar sneller op tot een regelmatig brommen. Een kriepend geraas vermengde zich met het geronk en hij hoorde het kleverig geluid van de zaag toen ze in het hout beet. Onwillekeurig rekende hij de tijd uit, het was een korte stam. De diesel hilde tot de plank af was en de slede snel achteruitliep. En dan was er weer het kleverig geluid van de

zaag. Een goederentrein denderde over de spoorbaan met een zwaar zuchten van de locomotief. Hij liep de hobbelige weg af. Misschien had Hugo wat tabak, hij had een ziekelijke lust om te roken, gisteren was hij weer de hele tijd zonder tabak geweest. Hij kon niet voortdurend aan moeder geld vragen voor tabak. Hugo droeg de planken naar buiten en stapelde ze op, drie dwars en weer drie dwars, met een kleine ruimte er tussen. De stapel was nog laag, het wáren korte planken. De duivel weet aan wie hij die zal verkopen. Er was niemand onder het afdak, de diesel huilde als bezeten. Hij ging wat op een boomstam zitten, rukte een stukje schors los en streek er mee over de rug van zijn hand. 'Is er iemand?' vroeg hij, toen de zaag weer door de stam liep en de motor minder brulde. Hugo schudde het hoofd.

'Vandaag tien kisten.'

'Heb je nog hout?'

'Ja, een paar planken, je moest er me wat bezorgen.'

'Goed.' De diesel gilte ontzettend. Hugo droeg de laatste plank naar de stapel, nam de schaal van de slede en zette de motor af. De stilte ruiste onder het afdak en zijn benagelde schoenen knarsten scherp en pijnlijk op de betonnen vloer.

'Ik moet ze deze avond wegbrengen.' Zijn stem klonk te luid onder de dakgebinten. Er liep een sjofele knaap langs de asfaltbaan, hij keek naar de blinkende assen van de machine met grote, begerige ogen. Het moest zo goed zijn de hele dag naast die knallende, blinkende machine te staan en met je nagel te voelen hoe snel de gladde as draait en de kraan van de mazoutbak open en dicht te draaien. Peter zag de knaap die langs de asfaltbaan de helling opsletterde en nu en dan omkeek. De knaap dacht aan de machine. Een machine dat was zoiets begeerlijks. Dat was een geheimzinnig ding, een soort dier bijna, dat leefde, dat de armen bewoog en de wielen en een stem had, een brullende, knallende stem. Je opende de kraan van de mazoutbak, je draaide aan de slinger en bang, bang, bang, alle stangen begonnen te bewegen.

‘Heb je nog wat tabak, Hugo? Ik heb gisteren de hele dag niet gerookt.’ Hij vroeg het niet graag, hij wist dat er niemand meer was die nog genoeg tabak had. Hij dacht opeens aan Jozef.

‘Jozef is hier gisteren geweest?’ Er was niet veel tabak meer in de zak, één sigaret voor elk nog. Hugo schudde de restjes tabaksstof in het papiertje.

‘Ja.’

Hij streek met het stukje boomschors de as van zijn sigaret en keek voor zich naar het zaagsel op de grond. ‘Heeft hij naar één en ander gevraagd?’

‘Ja.’

‘Je moet het hem niet zeggen. Hij moet niet alles weten. Mocht er ooit wat gebeuren met hem, begrijp je. Er kan met ons allemaal wel eens iets gebeuren, daarom moeten wij niet alles weten.’

Hij streek over de rug van zijn hand met het stukje schors. Hij streek voortdurend heen en weer met dat stukje schors. Op het kanaal begon een sleepboot te loeien. Ze wisten het allemaal, er kon altijd iets gebeuren, elke nacht kon er iets gebeuren. In de dag kon je het misschien zien aankomen en dan was daar de hoge haag achter het werkhuis en verder de velden in de laagte en het bos, maar ’s nachts was er geen ontkomen. Ze bonsden op de deur en het was al te laat. Ze stonden overal rondom het huis, ook aan de achterdeur. Hij rookte gulzig zijn sigaret. Hij hoestte nu en dan, de tabak was vervalst en prikkelde de keel.

‘Zou het nog lang duren, wat denkt Benni erover?’

‘Hij zegt, deze zomer, vast deze zomer. Ze zullen het moe worden. Ze moeten, zegt hij.’ Hij zweeg een tijdje. Heel in de verte ratelde een trein. ‘Ik moet soms denken dat het onmenselijk is. Alles is onmenselijk in deze oorlog. In die kisten zitten doden.’ Peter stond recht en gooide het sigarettenstompje weg. ‘Ja, in de hunne zitten Paul en de anderen, als ze er tenminste één kregen.’ Hij keek de asfaltbaan af en hoestte. Aan het hek van de spoorweg blafte een motorfiets. Een soldaat in